บทที่ 5

อุดมการณ์ชาตินิยมและประเพณีประดิษฐ์ของชาวมอญ

กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบชาตินิยมของชาวมอญในพม่าและชุมชนมอญพลัดถิ่นในระดับข้ามชาติ (diasporic communities) ได้รังสรรค์ประเพณีธรรมเนียมต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์มากมาย เพื่อที่จะอ้างถึงความชอบธรรมในการปกครองตนเองในรัฐที่เป็นอิสระ ดังนั้นผู้วิจัยจึงประยุกต์ใช้ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ "การประดิษฐ์ประเพณี" (The Invention of Tradition) ของ Eric Hobsbawm & Terence Ranger (1984) กับการวิเคราะห์และตีความหมายในครั้งนี้ ตามความเห็นของ Hobsbawm & Ranger คำว่า "ประเพณีประดิษฐ์" ถูกนำมาใช้ในความหมายอย่างกว้าง ๆ แต่ก็มิได้กว้างมากเสียจนกระทั่งไม่สามารถระบุให้แน่นอนลงไปได้ ซึ่งกินความถึงประเพณีที่ได้รับการประดิษฐ์ สร้างและสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการ ประเพณีเหล่านี้สามารถให้ความกระจ่างในวิถีทางที่สามารถสืบย้อนไปจนถึงช่วงเวลาที่ประเพณีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นเริ่มอุบัติขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำนิยามต่อไปนี้

> ชุดของการปฏิบัติที่ถูกกำหนดโดยการยอมรับกฎเกณฑ์อย่างไม่เป็นที่ เปิดเผยและเป็นพิธีกรรมหรือธรรมชาติของสัญลักษณ์ซึ่งเลือกที่จะปลูกฝังค่านิยมและบรรทัดฐานของพฤติกรรมด้วยการทำซ้ำ ๆ ซึ่งบ่งบอกโดยนัยถึงความต่อเนื่องกับอดีตโดยอัตโนมัติ แท้ที่จริงแล้วในที่ ๆ เป็นไปได้ พิธีกรรมเหล่านี้ได้พยายามที่จะสถาปนาความต่อเนื่องกับอดีตในประวัติศาสตร์ที่มีความเหมาะสม (Hobsbawm and Ranger, 1984, p.1)

เนื้อหาหลักของบทที่ 5 ประกอบด้วยความเป็นมาของการประดิษฐ์ประเพณีโดยมีจุดมุ่งหมายหลักในอันที่จะสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (solidarity)ของ "ชนชาติที่ไร้ประเทศ" ในความหมายที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน หรือบรรดาสมาชิกชุมชนมอญในประเทศพม่าและในชุมชนพลัดถิ่นข้ามชาติ (diasporic communities) ในประเทศไทย ออสเตรเลีย แคนาดาและสหรัฐอเมริกา ผู้วิจัยจะแยกหัวข้อประกอบของบทที่ 5 ดังต่อไปนี้ ประการแรก ธงชาติมอญ ประการที่สอง เพลงชาติมอญ ประการที่สาม วันชาติมอญ ประการที่สี่ คำพยากรณ์ของชาวมอญ และประการสุดท้าย ชุดประจำชาติมอญ

ประเพณีประดิษฐ์ของชาวมอญ

แนวคิดประเพณีประดิษฐ์ของ Hobsbawm & Ranger มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ก็เพราะว่าชาวมอญมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ ราชอาณาจักรอันยิ่งใหญ่และมรดกวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากบรรพชน ประเพณีประดิษฐ์ของชาวมอญที่มีความโดดเด่น จำนวนมาก อันได้แก่ ธงชาติมอญ วันชาติมอญ เพลงชาติมอญ ชุดแต่งกายประจำชาติและคำทำนายเกี่ยวกับอนาคตความยิ่งใหญ่ทางการเมืองของชาวมอญทั้งมวล เป็นต้น สัญลักษณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ชาวมอญในเขตชายแดนไทย-พม่าและในประเทศพม่า ชุมชนไทย-รามัญที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งชุมชนมอญพลัดถิ่นในประเทศต่าง ๆ เช่น ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา รับรู้ในฐานะแห่งเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมอญทั้งมวลในชุมชนแห่งจินตนาการ (Anderson, 1991, p. 44) ซึ่งในความหมายของ Anderson ชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่คนในชุมชนถึงแม้จะไม่ได้พบหน้าค่าตากันแต่ก็รับรู้ว่ามีคนอื่น ๆ อยู่ในชุมชนเดียวกันนั้นด้วยการเชื่อมโยงถึงกันโดยอาศัยเทคโนโลยีทางด้านสิ่งพิมพ์ถึงแม้ว่าจะมองไม่เห็นตัวตนซึ่งกันและกันซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวอ่อน (embryo)ของชุมชนในจินตนาการโดยนัยที่เกี่ยวกับชาติ

ปัจจุบันนี้กลุ่มของชาวมอญที่ทำการเคลื่อนไหวด้วยนัยทางการเมือง รวมทั้งการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมมอญได้จัดทำ จดหมายข่าว(Newsletters) จุลสาร(Bulletin) วารสาร (Periodicals)และหนังสือพิมพ์ขึ้นมาหลายฉบับทั้งในภาษาต่าง ๆ คือ ภาษาไทย ได้แก่ ข่าวสารมอญ เสียงรามัญ ในภาษามอญ ได้แก่ Bob Htaw (หงส์ทอง), Snong Tine (ดาวเหนือ) และ Khit Poey ('Our Times'/ยุคสมัยของเรา) ในภาษาอังกฤษได้แก่ The Mon Forum, และKao Wao News Agency (www.kaowao.org), ซึ่งสามารถสืบค้นจากเว็บไซท์และยังออกหนังสือพิมพ์ทั้งในภาษามอญและภาษาอังกฤษ ในภาษามอญ-พม่า ได้แก่ NMSP Journal รวมทั้งยังมีเว็บไซต์[1] และคลื่นวิทยุที่กระจายเสียงเป็นภาษามอญอีกด้วย

---

[1] Independent Mon News Agency, <http://monnews-imna.com>; Democratic Voice of Burma, <http://english.dvb.no/news.php?id>.

ธงชาติมอญ

ธงชาติที่ชาวมอญทั้งปวงยึดถือเป็นสัญลักษณ์ร่วมกันก็เป็นธงเดียวกันกับธงประจำพรรคมอญใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวแบบชาตินิยมเก่าแก่และมีชื่อเสียง เนื่องจากพรรคมอญใหม่ ได้สูญเสียบทบาทที่สำคัญในบรรดากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองกลุ่มอื่น ๆ นับตั้งแต่ได้ตกลงหย่าศึกกับรัฐบาลทหารพม่าเมื่อ ปี พ.ศ. 2538 (ค.ศ.1995) เป็นต้นมา ประวัติของธงดังกล่าวสามารถสืบย้อนหลังไปถึงปี พ.ศ. 2501 (ค.ศ. 1958) เมื่อนายสเวจินก่อตั้งพรรคมอญใหม่ขึ้น ธงชาติมอญประกอบด้วยรูปหงส์สีเหลืองบินมุ่งตรงไปยังดวงดาวสีฟ้า จากแหล่งข้อมูลหนึ่งของพรรคมอญใหม่พื้นธงชาติสีแดงหมายถึงความกล้าหาญ สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะและความเป็นผู้มีเกียรติยศ และสีฟ้าเป็นสัญลักษณ์แห่งสัจจะ/ความจริง ดาวสีฟ้าเป็นสัญลักษณ์แทนดาวนำวิถีที่อยู่ ณ ขั้วโลก สัญลักษณ์แห่งเจตนารมณ์ (conviction) ของพรรคมอญใหม่ (The New Mon State Party, 1980, p. 8) ดังแสดงไว้ในภาพ (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4

ธงชาติมอญ

หงส์ทองสัญลักษณ์ของชาวมอญมีชื่อเรียกในภาษามอญว่า bop ในภาษาบาลีนกน้ำชนิดนี้มีชื่อเรียกว่า หงส์ (hamsa or hongsa) ซึ่งกลายมาจากคำว่า หงสาวดี (Hamsavati) ในภาษาบาลี อาณาจักรหงสาวดี (รุ่งเรืองอยู่ถึงสองช่วงคือช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ.1824-2082/ค.ศ. 1281-1539 และช่วงที่สองตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2084-2317/ค.ศ.1541-1774) หนึ่งในบรรดาอาณาจักรที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดในประวัติศาสตร์ของชาวมอญ หงส์ศักดิ์สิทธิ์ได้ถูกนำมาแสดงเป็น

สัญลักษณ์แทนอาณาจักรหงสาวดี ชาวมอญเชื่อว่าแต่ครั้งพุทธกาลในสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น รามัญญะเทศะหรือแผ่นดินของชาวมอญ (Monland) ยังจมอยู่ใต้ท้องทะเล หลายปีต่อมาหลังจากที่ได้ทรงตรัสรู้แล้วพระบรมศาสดาได้เหาะผ่านมาทางอากาศเพื่อทัศนาผืนแผ่นดินที่อยู่ทางทิศตะวันออกของชมพูทวีปได้ทรงทอดพระเนตรหงส์ทองสองตัว โดยหงส์ตัวเมียจับอยู่บนหลังหงส์ตัวผู้ซึ่งยืนอยู่บนแหลมแคบ ๆ ที่ยื่นออกไปในทะเล พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงพุทธทำนายว่าวันหนึ่งชาติที่ยิ่งใหญ่ชาติหนึ่งจะอุบัติขึ้นจากสันดอนที่โผล่พ้นขึ้นมาจากท้องทะเลและทรงพยากรณ์อีกว่าเหล่าอาณาประชาราษฎร์จะเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา หลายศตวรรษต่อมาพระอินทร์ได้เสด็จลงมาสร้างกรุงหงสาวดีหรือพะโค และทรงมอบหมายให้สองพี่น้องคือเจ้าชายสามละและเจ้าชายวิมละแห่งเมืองสะเทิมเป็นผู้ปกครองดูแล กรุงหงสาวดีจึงถูกสร้างขึ้น ณ จุดที่หงส์ตัวเมียยืนอยู่บนหลังของหงส์ตัวผู้ที่ยืนอยู่บนแหลมซึ่งยื่นล้ำออกไปในทะเลนั่นเอง

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเดินทางไปร่วมงานวันชาติมอญในเขตปกครองของพรรคมอญใหม่ในประเทศพม่าระหว่างวันที่ 12-13 กุมภาพันธ์ 2549 เนื่องจากเส้นทางในการเดินทางต้องผ่านหมู่บ้านชาวมอญอพยพที่ฮะล็อคคะนีจะสังเกตเห็นว่าทั้งหมู่บ้านมีการชักและประดับธงชาติมอญแทบทุกหลังคาเรือนเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งวันสำคัญดังกล่าว

<u>เพลงชาติมอญ</u>

<u>คำอ่านเนื้อร้องภาษามอญ</u>

เรี่ย นิ เคิม ราจา วังจราย จูเจียะเปียะเลียะ ปวย
ปะทอน ลาโก ซีมปะลัก ปรัวโก อาย ชมายปวย
ประด้ว จ๊อดวอมจรัด เท่เม่งม้ว เบบาโร่ง
ซวัก อ๊อด ซอมไร ไซประด้ว เรียโม่น ยะ (พิสัณห์ ปลัดสิงห์, 2515, น. 103)

<u>คำแปล</u>

> อันอาณาจักรประวัติศาสตร์และเกียรติภูมิ ซึ่งบรรพบุรุษของเราได้ก่อตั้งขึ้นด้วยสายเลือด และหยาดเหงื่อย่อมเป็นมรดกตกทอดมาสู่เราดวงจิตและวิญญาน จึงต้องรักษาไว้ให้รอดปลอดภัย เพื่อที่จะได้รุ่งโรจน์ไปในแว่นแคว้นแดนรามัญ (พิสัณห์ ปลัดสิงห์, 2515, น. 104)

เนื้อร้องของเพลงชาติมอญได้รับการประพันธ์ขึ้นโดย นายสเวจิน เมื่อปีพ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ปีเดียวกันกับการที่ชาวมอญเริ่มการปฏิวัติต่อต้านรัฐบาลพม่า โดยมีนาวาเอกอานนท์ ปุณฑริกาภา[2] เป็นผู้ประพันธ์ทำนอง หลายปีต่อมามีการบันทึกเสียงเพลงชาติมอญในประเทศไทยโดยชาวไทย-รามัญจากชุมชนมอญหลายแห่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร (สุนทร ศรีปานเงิน, สัมภาษณ์)

<u>วันชาติมอญ</u>

การเฉลิมฉลองวันชาติมอญมีขึ้นทุกปีในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติ ชาวมอญในพม่าจัดงานเฉลิมฉลองกันอย่างเอิกเกริกที่ด่านเจดีย์สามองค์การฉลองวันชาติมอญประกอบด้วยการเดินสวนสนามของทหารมอญ การกล่าวสุนทรพจน์ของผู้นำการกู้ชาติ การแสดง

---

[2] นาวาเอกอานนท์ ปุณฑริกาภา ต้องคดี "กบฏแมนฮัตตัน" และได้ลี้ภัยไปอยู่กับทหารกบฏมอญที่เกิ๊กป้อยต์และเป็นกำลังสำคัญของกลุ่มกบฏทางด้านยุทธวิธีในการสู้รบกับทหารของรัฐบาลพม่า ทั้งที่มีความขาดแคลนทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นอย่างมาก นายทหารจากราชนาวีไทยผู้นี้ได้ใช้ชีวิตอยู่กับกลุ่มกบฏมอญในพม่าเป็นเวลานานถึงแปดปี และมีภรรยาเป็นชาวมอญ รวมทั้งได้เปลี่ยนชื่อเป็นมอญว่านายขันเดิงซึ่งแปลว่านายรักเมือง เมื่อได้รับนิรโทษกรรมได้กลับมาใช้ชีวิตในประเทศไทยกับภรรยาชาวมอญ หลังจากนั้นได้ทำงานเป็นกัปตันเรือเดินทะเล และถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2528 (อ่าน สุนทร ศรีปานเงิน, <u>แปดฝนในเมืองมอญ</u> [กรุงเทพมหานคร: เท็คโปรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซิ่ง, 2542].)

นาฏศิลป์มอญและมหรสพนานาชนิด (พิสัณห์ ปลัดสิงห์, 2515, น. 8) ในชุมชนมอญอพยพในประเทศสหรัฐอเมริกา ณ เมือง ฟอร์ท เวย์น มลรัฐอินเดียน่าก็มีการเฉลิมฉลองวันสำคัญดังกล่าว เช่น เมื่อปีที่ผ่านมาชาวมอญอพยพในชุมชนดังกล่าวได้ฉลองวันชาติมอญครบรอบ 57 ปี เมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2547(ค.ศ. 2004) นับเป็นการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่เนื่องจากเป็นการมาชุมนุมกันของแขกผู้มีเกียรติและชาวมอญอพยพจากชุมชนมอญพลัดถิ่นในสหรัฐอเมริกา ผู้มาร่วมเป็นเกียรติในงานประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย ตัวแทนของวุฒิสมาชิกประจำท้องถิ่น ตัวแทนของนายกเทศมนตรีแห่งเมืองฟอร์ท เวย์นและตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชนของเมืองดังกล่าว ในทำนองเดียวกับพิธีการที่เฉลิมฉลองเพื่อระลึกถึงการก่อตั้งรัฐชาติ ขั้นตอนของการเฉลิมฉลองเริ่มจากการเคารพธงชาติและเพลงชาติมอญและการกล่าวสดุดีนักต่อสู้กู้ชาติผู้เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดของชาวมอญ ต่อจากนั้นจึงเป็นการกล่าวสุนทรพจน์ของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบชาตินิยมมอญพลัดถิ่น รวมทั้งการกล่าวสุนทรพจน์ของแขกผู้มีเกียรติและปิดท้ายรายการด้วยการแสดงนาฏศิลป์มอญ(The Agenda of the 57th Anniversary of Mon National Day. <http://www.mrc-usa.org/aganda-57th_mnd.htm>.)

วันชาติมอญเกิดขึ้นจากการริเริ่มของ the United Mon Association (UMA) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดย อู โพ โช และกลายเป็นมรดกชิ้นสำคัญที่ตกทอดมายังขบวนการเคลื่อนทางการเมืองของชาวมอญเพื่อรำลึกถึงตำนานการสร้างกรุงหงสาวดี อาณาจักรอันรุ่งเรืองของมอญในเขตพม่าตอนล่าง (South, 2003, p. 101)

อนึ่ง จากการสอบถามถึงลักษณะของการจัดงานวันชาติมอญในปริบทที่แตกต่างระหว่างสถานที่จัดงานวันชาติมอญ เช่น ในปีที่ผ่านมา(2548) มีจัดงานวันชาติมอญโดยชมรมเยาวชนมอญกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548 ณ วัดศรัทธาธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม (ภาพที่ 5) ลักษณะของการจัดงานเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีมอญมากกว่าการกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกแบบชาตินิยมในบรรดาชาวมอญทั้งหลาย เป็นการจัดงานให้สอดรับกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในรูปของขบวนแห่อาหารมอญ การสาธิตการก่อเจดีย์ทราย การแสดงดนตรีมอญ ทะแยมอญ การแสดงรำมอญจากผู้แสดงที่เป็นตัวแทนของชุมชนมอญภาคกลางของประเทศไทยและชุมชนมอญในประเทศพม่า การเล่นกีฬาพื้นเมืองของชาวมอญและการบรรยายทางวิชาการเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมอญในประเทศไทยโดยนักประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาผู้มีชื่อเสียง คือ รองศาสตราจารย์ ศรีศักร วัลลิโภดม ซึ่งผู้เป็นองค์ปาฐกได้เน้นความสำคัญไม่เพียงแต่วัฒนธรรมของชาวมอญเท่านั้นแต่

ยังกล่าวถึงอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาวมอญในภูมิภาคแห่งนี้มาแต่ครั้งอดีต ไม่ว่าจะเป็นทางด้านพุทธศาสนา หรือด้านอื่น ๆ ถึงแม้ว่าชาวมอญจะไม่สามารถรักษาเอกราชและอธิปไตยในดินแดนเอาไว้ได้ แต่ก็สามารถอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและพุทธศาสนาเอาไว้ได้อย่างมั่นคง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้ประเทศไทยให้รอดพ้นจากการคุกคามของโลกในยุคโลกาภิวัฒน์และลัทธิทุนนิยม นอกจากนี้ อาหารมอญที่ใช้พืชผักและสมุนไพรที่หาได้ในท้องถิ่นเป็นเครื่องปรุงยังมีประโยชน์ต่อสุขภาพซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ควรได้รับการสนับสนุนเพื่อธุรกิจการท่องเที่ยว ในตอนท้ายของการบรรยายอาจารย์ศรีศักรได้กล่าวว่า ตนเชื่อว่าชุมชนมอญในเมืองไทยมีขนาดใหญ่กว่าและมีความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรมมากกว่าชุมชนมอญในประเทศพม่าปัจจุบันเสียอีก[3]

ภาพที่ 5

วันชาติมอญในประเทศไทยเมื่อปี 2548

[3] สรุปความจากจดหมายอีเล็คทรอนิคส์ของเลขาธิการพรรค MUL นายสุนทร ศรีปาน เงินเกี่ยวกับงานวันชาติมอญในเมืองไทยประจำปี พ.ศ. 2548 ซึ่งจัดขึ้น ณ วัดศรัทธาธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2548

ในทางตรงกันข้าม การจัดงานที่ระลึกวันชาติมอญ ณ ชายแดนไทย-พม่าจะทำให้เกิดบรรยากาศที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับบรรยากาศที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เนื่องจากมีการแสดงถึงแสนยานุภาพของพรรคมอญใหม่ด้วยการเดินสวนสนามของเหล่าทหารมอญ และการกล่าวสุนทรพจน์ของชนชั้นผู้นำของพรรค ฯ เป็นต้น ชาวมอญที่เคยไปร่วมงานดังกล่าวรู้สึกประทับใจในบรรยากาศแบบหลังมากกว่าเพราะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และเกิดความฮึกเหิมในการต่อสู้อันยาวนานของขบวนการกู้ชาติของชาวมอญ เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐอิสระที่มีอำนาจในการปกครองตนเองถึงแม้ว่าความหวังจะค่อนข้างลางเลือนก็ตามที เฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่เคยเป็นทหารของพรรคมอญใหม่มาก่อน

จากการไปร่วมงานวันชาติมอญเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา (วันมาฆบูชาในเขตไทยช้ากว่าพม่าหนึ่งวัน) ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากสันนิบาตชนชาติมอญ (Mon Unity League) ในการให้ร่วมเดินทางไปจนถึงหมู่บ้านปะไลห์ตุนพ่ายโดยบริการรถรับส่ง ที่พัก อาหารและได้ร่วมชมพิธีสวนสนามของทหารพรรคมอญใหม่ รวมทั้งการปราศรัยจากประธานพรรคมอญใหม่ คณะกรรมการพรรค ตัวแทนมอญเมืองไทย(มอญเดิงฮะโมกหรือมอญตะวันออก) ตัวแทนมอญตะวันตก รวมทั้งพระสงฆ์เจ้าอาวาสของวัดประจำหมู่บ้านซึ่งอนุเคราะห์ศาลาวัดให้เป็นที่พักของผู้ไปร่วมงานเนื่องจากต้องพักค้างคืนเพราะสถานที่จัดงานอยู่ไกล และเส้นทางในการเดินทางค่อนข้างลำบากต้องขึ้นเขาลงห้วยและค่อนข้างแคบในบางช่วงเวลามีรถสวนต้องจอดรอ เป็นต้น ขั้นตอนในการทำพิธีเป็นไปอย่างเรียบง่าย จากการสอบถามคนมอญที่ไปร่วมงานซึ่งส่วนใหญ่มาจากสังขละบุรีทำให้ทราบว่าในปีนี้มีการจัดวันชาติมอญอยู่หลายจุด เช่น ที่ด่านเจดีย์สามองค์ซึ่งชาวบ้านต้องการจัดงานขึ้นมาเองโดยไม่ให้ทางพรรคมอญใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องโดยเน้นหนักในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญและการประกวดนางงามวันชาติมอญ รวมทั้งยังมีการจัดงานที่อำเภอเย หรืออำเภอเร (ในภาษามอญ) เมืองมะละแหม่งประเทศพม่าอีกด้วย

ชาวมอญที่ผู้วิจัยได้สนทนาด้วยอย่างไม่เป็นทางการ กล่าวว่าการจัดงานวันชาติมอญที่ชายแดนไทย-พม่านั้นทางประธานพรรคมอญใหม่สามารถกล่าวสุนทรพจน์ได้อย่างเต็มที่ และพรรคฯ ยังสามารถแสดงแสนยานุภาพด้วยการเดินสวนสนามของทหาร ซึ่งในครั้งนี้ประกอบด้วยทหาร 3 กองร้อย โดยมีผู้บังคับบัญชายศพันตรีเป็นผู้เดินนำขบวนและสั่งแถวทำความเคารพ คือบุตรเขยของนายทอ โม่น ผู้เป็นประธานพรรคมอญใหม่นั่นเอง แต่ในเขตชุมชนใหญ่ ๆ เช่น อำเภอเยซึ่งอยู่ใกล้หูใกล้ตาทหารของรัฐบาลพม่าจะไม่สามารถกระทำสิ่งที่ทำได้ในเขตชายแดน

นอกจากนี้ ชาวมอญดังกล่าวยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่าการจัดงานครั้งสำคัญจะจัดขึ้นแบบรวมกันเป็นจุดใหญ่ทุก ๆ รอบ 4 ปีต่อ 1 ครั้ง

อนึ่ง จากการสังเกตไม่มีทหารหญิงร่วมเดินสวนสนามด้วย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะหลังจากการเจรจาหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่าการปะทะด้วยการใช้อาวุธก็สิ้นสุดลงไป หน้าที่ของทหารหญิงจึงเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นผู้ให้รักษาพยาบาลประจำหมู่บ้านหรือกลายเป็นหน่วยงานในการฝึกอบรมทางด้านอาชีพ การทำให้ชาวบ้านอ่านออกเขียนได้ การดูแลทางด้านสุขอนามัย หรือทำให้ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงให้มีความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง เป็นต้น ทั้งนี้ถ้าจะกล่าวในมุมมองของนักสตรีนิยม ผู้หญิงมอญก็ยังคงมีหน้าที่หลักในการดูแล(nurture) ในหน้าที่งานพยาบาล หรืองานสังคมสงเคราะห์เพื่อความอยู่ดีกินดีของผู้อื่นนั่นเอง

คำพยากรณ์ของชาวมอญ

จากการวิจัยเอกสารพบคำพยากรณ์ของชาวมอญอยู่หนึ่งสำนวนและจากการสัมภาษณ์ชาวมอญในการลงสนามจึงได้พบกับคำพยากรณ์อีกสำนวนหนึ่งซึ่งแปลมาจากภาษาพม่า นักต่อสู้กู้ชาติมอญได้ยึดถือคำพยากรณ์ที่ว่าวันหนึ่งตนจะสามารถมีชัยชนะเหนือศัตรูคือชาวพม่าและมีเสรีภาพในอันที่จะปกครองตนเอง คำพยากรณ์ดังกล่าวได้ใช้สัญลักษณ์แทนเหตุการณ์และผู้คนต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ คำพยากรณ์แบ่งออกเป็นห้าเหตุการณ์ย่อยในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นตามลำดับก่อนหลัง (chronological order) ใช้การอุปมาอุปมัยที่สามารถย้อนทวนไปถึงประวัติศาสตร์พม่าตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคมจนถึงยุคปัจจุบัน และสืบเนื่องไปจนถึงอนาคตในจินตนาการ คำทำนายดังกล่าวทำให้ชาวมอญมีกำลังใจที่จะทำการต่อสู้เพื่ออำนาจอธิปไตยในตนเองและเป็นการต่อสู้ทางจิตวิทยาเพื่อการก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดทางการเมืองซึ่งมีความสำคัญมากพอ ๆ กับการต่อสู้ที่ใช้กำลัง คำพยากรณ์ที่ให้การทำนายทั้งห้าเหตุการณ์มีรายละเอียดดังนี้

1. หงส์ สัญลักษณ์แห่งชาติมอญจะบินอยู่เหนือทะเลสาบที่ตั้งอยู่ใกล้กับเมืองหลวงในศตวรรษที่ 18 ของพม่าคือกรุงอังวะ แต่หงส์ก็จะตกเป็นเหยื่อคมธนูของนายพรานแห่งหมู่บ้านมุกโชโบ ตำนานนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งการขึ้นเถลิงอำนาจของพระเจ้าอลองพญาผู้สถาปนาราชวงศ์คองบองผู้ถือกำเนิดมาในหมู่บ้านมุกโชโบและขับไล่ชาวมอญออกจากกรุงอังวะและเขตพม่าตอนบนในปี พ.ศ. 2295 (ค.ศ. 1752)

2. นายพรานแห่งหมู่บ้านมุกโชโบจะถูกตีด้วยด้ามเศวตฉัตร ซึ่งจะขัดขวางมิให้เขาสังหารหงส์ อังกฤษผู้ซึ่งเปรียบได้กับด้ามเศวตฉัตรมีชัยชนะเหนือราชวงศ์คองบอง และยึดครองทั้งประเทศให้กลายเป็นอาณานิคมในสงครามระหว่างพม่าและอังกฤษทั้งสามครั้งซึ่งเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2367, 2395 และ 2398 (ค.ศ. 1824, 1852 และ 1855) ตามลำดับ

3. ในทางกลับกัน ด้ามเศวตฉัตรจะถูกสายฟ้าฟาดและฝ่ายสัมพันธมิตรจะเข้ามาพร้อมกับเจ้าแห่งพระอาทิตย์และพระจันทร์ ญี่ปุ่นที่เปรียบได้กับสายฟ้าสามารถขับไล่ชาวอังกฤษออกไปจากพม่าในเวลาเพียง 4 เดือนในปี ค.ศ. 1942 และ 30 สหาย นักกู้ชาติชาวพม่านำโดยออง ซานได้สนับสนุนชาวญี่ปุ่นผู้ซึ่งมีธงชาติเป็นรูปพระอาทิตย์ ในขณะที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองพม่า มินามินายทหารชาวญี่ปุ่นมีฉายาในภาษาพม่าว่า Bo Mogyo ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่าสายฟ้าโดยโหรชาวพม่าผู้มีส่วนทำให้คำพยากรณ์มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

4. สายฟ้ากลับถูกสังหารโดยราชสีห์ที่ทรงพลัง เมื่อชายหาดเต็มไปด้วยซากโครงกระดูกสัมพันธมิตรที่นำโดยซาติมหาอำนาจคือสหรัฐอเมริกามีชัยเหนือญี่ปุ่น ทำลายทัพเรือญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นคือซากศพที่ลอยอยู่อย่างเกลื่อนกลาดถูกคลื่นซัดเข้าสู่ฝั่ง

5. ราชสีห์จะรักษาไว้ซึ่งมงกุฎของพระยาหงส์ทองและเป็นเหตุให้พระยานกยูงต้องหนีไปเร้นกายอยู่ในป่าไผ่ หงส์จะบินสูงเพื่อขับไล่พระยานกยูงและชูธงปลิวไสว แม้ว่านกยูงจะวางไข่(ริเริ่มการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพ) ลูกนกยูงที่ฟักออกมาจากไข่จะกลายเป็นหงส์ หมายความว่าแม้ว่าเอกราชจะได้มาจากชาวเบอร์มัน แต่ผู้ปกครองที่แท้จริงกลับกลายเป็นชาวมอญ ขนนกยูงจะกลายเป็นสีทองและกล่าวอ้างว่าตนเป็นมอญ นั่นก็หมายความว่าชาวพม่าทั้งมวลก็จะอ้างตนว่าเป็นชาวมอญ (ทองไต, 2534, น. 70-71)

ยังมีคำพยากรณ์มีเนื้อหาใกล้เคียงกันอีกสำนวนหนึ่ง ซึ่งทำการพยากรณ์โดยพระภิกษุมอญผู้มีสมณศักดิ์เป็นพระมหาอัครบัณฑิตแห่งกรุงย่างกุ้งผู้ซึ่งมรณภาพเมื่อปี ค.ศ. 1996 รวมสิริอายุได้ 82 พรรษา พระภิกษุรูปนี้ได้เล่าถึงคำพยากรณ์และอธิบายความหมายของคำพยากรณ์ที่เป็นภาษาพม่า คำทำนายประเภทนี้เรียกว่า"เมี่ยงเจ็ง" (Miang Jeng) ในภาษามอญ (สุนทร ศรีปานเงิน, สัมภาษณ์) และ "ตะบอง" (Tabaung) ในภาษาพม่าซึ่งตะบองนั้นจะอยู่ในรูปแบบของเพลงพยากรณ์ (สุเนตร ชุตินทรานนท์, 2547, น. 94)

เมี่ยงเจ็งของชาวมอญเป็นการพยากรณ์เกี่ยวกับบุคคลผู้ปฏิบัติธรรมและฝึกสมาธิและในขณะเดียวกันก็พยากรณ์เกี่ยวกับอนาคตกาลของบ้านเมืองมาแต่สมัยโบราณ ครั้งหนึ่งมีการนำเอาคำพยากรณ์นี้ไปขับร้องเป็นเพลงโดยนักร้องพม่าผู้มีชื่อเสียง คือ ขิ่น มาว ชิน (Khin

Maung Zin) ในขณะนั้นพม่ายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ดังนั้นเพลงดังกล่าวจึงถูกห้ามมิให้นำมาร้องโดยเจ้าอาณานิคม คำพยากรณ์ในภาษาพม่ามีใจความดังนี้

หงส์ทองร่อนลงสู่หนองน้ำ (in go sin shwe hinthar)
นายพรานยิงหงส์ด้วยคันธนู (mok so lay neh kwin)
นายพรานถูกตีด้วยด้ามเศวตฉัตร(mok so go hti yo yeik baik pan aung hlaung yuoh htar)
ด้ามเศวตฉัตรกลับถูกฟาดโดยสายฟ้าที่เป็นพันธมิตรกับพระอาทิตย์ และพระจันทร์(hti yo go mojo pyit kwin nay la min neh mate chin htar)
ราชสีห์ผู้ทรงอำนาจทำลายสายฟ้าซึ่งทำให้ชายหาดเต็มไปด้วยซากโครงกระดูกมนุษย์ (ta go gye taw chinthe mojo go phan sar pinle kannar hmar ayo taung lo pong)
ราชสีห์สวมมงกุฎให้แก่หงส์ทอง (chinthe doh tadwe shwe hinthar amauk tin)
พระยานกยูงแผ่งเร้นกายอยู่ในป่า (daung min doh htwet shwe waylu taw Hmar pohn yuoh ne)
หงส์ทองบินอยู่บนท้องฟ้าและประคองธงไว้ (shwe hinthar kaungkin pyan alan htu yuoh ne)
นกยูงวางไข่เมื่อฟักออกมาแล้วกลายเป็นหงส์ (u kya u kya daung zartar pauk taw akhar shwe hinthar)
นั่นคือช่วงเวลาแห่งสันติสุขในอนาคตกาล (aye mya aye mya tharyar bi anar gat ay gat ay khit)(สุนทร ศรีปานเงิน, สัมภาษณ์)

จากคำพยากรณ์ทั้งสองสำนวนข้างต้นดังกล่าวเห็นได้อย่างค่อนข้างชัดเจนว่าคำพยากรณ์แรกน่าจะเป็นการขยายความจากคำพยากรณ์หลัง เป็นการทำนายสถานการณ์ทางการเมืองที่จับความตั้งแต่สมัยราชวงศ์คองบอง (พ.ศ. 2295-2428) ที่สถาปนาขึ้นมาโดยนายพรานแห่งเมืองมุกโชโบ หรือพระเจ้าอลองพญาในสมัยก่อนอาณานิคมไปจนถึงสมัยอาณานิคม มีความพยายามในการปลดแอกอาณานิคมอังกฤษออกบ่าของชาวพม่าทั้งมวล และในที่สุดก็ทำได้อย่างประสบผลสำเร็จโดยฝีมือของ ทะขิ่น 30 นาย โดยมีนายพลออง ซาน เป็น

หัวหน้า ด้วยการกรีธาทัพเข้ามาของกองทัพญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง แต่การณ์กลับไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้เพราะญี่ปุ่นกลับกดขี่ชาวพม่าเยี่ยงประเทศอาณานิคมในอาณัติของตน จึงมีความพยายามร่วมมือกันจากชาวพม่าทั้งมวลในการกำจัดกองทัพญี่ปุ่นโดยกระบวนการใต้ดินจนประสบผลสำเร็จ ในขณะเดียวกันอังกฤษก็กลับเข้ามาเป็นเจ้าอาณานิคมอีกครั้งหนึ่งจากการช่วยเหลือของชาวกะเหรี่ยงและชาวอินเดีย อย่างไรก็ดี ในที่สุดพม่าก็ได้รับเอกราชเมื่อปี ค.ศ. 1948 และนับแต่นั้นเป็นต้นมา การต่อสู้กู้ชาติของกบฏกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ได้เริ่มปะทุขึ้นเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มชาติพันธุ์มอญที่เคยมีอาณาจักรและอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ในเขตพม่าตอนล่าง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าผู้ประดิษฐ์คำพยากรณ์ขึ้นมาน่าจะเป็นชาวมอญและระยะเวลาที่คำทำนายเกิดขึ้นน่าจะอยู่ในสมัยที่อังกฤษกลับเข้ามาปกครองพม่าหลังจากที่ญี่ปุ่นถูกขับออกไปจากพม่าในสงครามโลกครั้งที่สอง

คำทำนายหรือพยากรณ์ดังกล่าวเป็นความเชื่อลักษณะหนึ่งที่รู้จักกันในนามของการเคลื่อนไหวที่เรียกกันในภาษาไทยว่า "ขบถผีบุญ" (Millenalian Movements) หรือขบถ พระศรีอาริย์[4] ซึ่งเป็นความหวังที่จะให้มี "สวรรค์ใหม่ โลกใหม่" ซึ่งความวุ่นวายระส่ำระสายหรือปัญหาของบ้านเมืองจะได้รับการแทนที่ด้วยความยุติธรรมและปกติสุขของสังคม คำพยากรณ์เหล่านี้บางครั้งอาจนำไปสู่การเคลื่อนไหวของประชาชนซึ่งเป็นคนเล็ก ๆ เพื่อที่จะล้มล้างระบบ ที่เป็นอยู่ในขณะนั้น หรือเปลี่ยนความคิดของผู้อื่นหรือแม้กระทั่งเฝ้ารอยุคใหม่แห่งความสมบูรณ์พูนสุขและสันติสุขที่จะมาถึง (Bowen, 2002, p. 254) เช่น ความเชื่อในยุคพระศรีอาริย์ของชาวพุทธเป็นต้น

ในทัศนะของ John R. Bowen (2002) กระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมดังกล่าวอาจจะเกิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วและผู้คนต่างก็รู้สึกว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้คุกคามวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตนอย่างรุนแรง การเคลื่อนไหวดังกล่าวไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงเท่านั้นแต่ยังได้ให้นวัตกรรม (Innovation) อีกด้วย (Bowen, 2002, p. 254) ในกรณีของประเทศพม่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ไม่เพียงแต่จะถูกคุกคามโดยชาวเบอร์มันเท่านั้นแต่ยังมีอังกฤษซึ่งเคยเป็นเจ้าอาณานิคมและ

---

[4] ตัวอย่างของขบถผีบุญหรือกบฏพระศรีอาริย์ที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย ได้แก่ กบฏเจ้าพระฝาง ขบถผีบุญในสมัยรัชกาลที่ 5 กบฏเงี้ยวเมืองแพร่ และกบฏดุซงญอ เป็นต้น (อ่านนิธิ เอียวศรีวงศ์, "มองสถานการณ์ภาคใต้ผ่านแว่น "กบฏชาวนา", ศิลปวัฒนธรรม 25 (มิถุนายน 2547).

กองทัพญี่ปุ่นอีกด้วย เพื่อมิให้คำทำนายของตนมีความชัดเจนจนเกินไปทำให้ขาดความน่าสนใจ ถ้าใช้การแค่การตีความในระดับตัวอักษร ดังนั้นผู้รังสรรค์คำพยากรณ์ในที่นี้น่าจะได้แก่ บุคคลศักดิ์สิทธิ์ (Holy Person) คือ พระสงฆ์ได้อาศัยสัญญะต่าง ๆ ในลักษณะที่เรียกว่า บุคลาธิษฐาน (Personification) เช่น นายพราน ธนู หงส์ นกยูง ด้ามเศวตฉัตร ราชสีห์ สายฟ้า พระอาทิตย์และพระจันทร์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ฟังได้ใช้วิจารณญาณในการถอดความรูปสัญญะ (Signifier) เพื่อนำไปสู่ความหมายสัญญะ (Signified) และโยงไปยังสัญญะ (Sign)เหล่านั้นในที่สุด เพื่อให้คำทำนายนั้นแลดูขลังและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การเคลื่อนไหวแบบขบถผีบุญเคยเกิดขึ้นในยุคที่พม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษ คือ กบฏอาจารย์ซาน หรือ สยา ซาน (Saya San) (พ.ศ. 2473-2475/ 1930-1932) โดยอาจารย์ซานได้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ของราชวงศ์ใหม่ในประเทศพม่า รวมทั้งมีการสร้างเครื่องรางของขลังให้แก่ชาวนาผู้ร่วมอุดมการณ์ใช้ป้องกันตัวเนื่องจากชาวนามีอาวุธอย่างจำกัด และส่วนใหญ่เป็นอาวุธที่อาจหยิบฉวยได้ใกล้มือซึ่งได้แก่เครื่องมือการเกษตรเท่านั้น ในขณะเดียวกันผู้นำของขบวนการมักมีลักษณะโน้มเอียงไปทางอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เสียมากกว่า เพราะขบถผีบุญเกิดจากคนเล็ก ๆ ที่ไม่มีเส้นสาย ส่วนใหญ่มักไม่สัมพันธ์กับนักบวชขององค์กรทางศาสนา ปัญญาชน นักการเมืองในท้องถิ่น ข้าราชการ และพ่อค้านายทุน เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างลับ ๆ จากบุคคลเหล่านี้เพื่อเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์และอำนาจของตน ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว ขบถผีบุญซึ่งมีอาจารย์ซานเป็นผู้นำจึงถูกอังกฤษผู้เป็นเจ้าอาณานิคม ทำการปราบปรามลงอย่างราบคาบโดยใช้เวลาถึงสองปี และหัวหน้ากบฏได้ถูกนำตัวไปขึ้นศาลพิพากษาอาจารย์ซานจึงถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยการแขวนคอ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2544, น. 63-66; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547, น. 120; หม่อง ทินอ่อง, 2548, น. 295) ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการนำเอาคำพยากรณ์นี้ไปขับร้องเป็นเพลงจึงถูกอังกฤษห้ามออกอากาศหรือเผยแพร่ออกไปในวงกว้างด้วยเกรงว่าประวัติศาสตร์จะซ้ำรอยเช่นในกรณีของกบฏอาจารย์ซานก็อาจจะเป็นได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับ เพลงชาติมอญ ธงชาติมอญ วันชาติมอญหรือแม้กระทั่งคำพยากรณ์ของชาวมอญล้วนแต่มีความหมายหรือเป็นสัญญะที่สื่อถึงลัทธิชาตินิยมของมอญหลังจากที่พม่าได้เอกราชจากอังกฤษแล้วชาวมอญและชาวกะเหรี่ยงรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ออกมาเคลื่อนไหวในทางการเมือง เพื่อแยกตนออกมาเป็นอิสระไม่ขึ้นกับพม่าดังที่เคยเป็นมาก่อนที่พม่าจะตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ส่วนหนึ่งเป็นการทวงถามคำสัญญาที่ปรากฏในสัญญาปางโหลงของนายพล อง ซาน ที่ว่าเมื่อพม่าได้เอกราชครบ 10 ปีแล้วจะให้กลุ่มชาติพันธุ์

ต่าง ๆ เช่น พม่า มอญ คะฉิ่น กะเหรี่ยง คะยาห์ ยะไข่ ฉาน กระฉิ่น ฯลฯ แยกตัวออกเป็นรัฐอิสระ ในส่วนของกลุ่มมอญแรงจูงใจที่สำคัญ คือ ความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ของอาณาจักรและอารยธรรมมอญที่เคยมีความรุ่งเรืองมาแต่ครั้งอดีตเป็นแรงจูงใจให้เกิดความพยายามที่จะสถาปนาแว่นแคว้นแดนมอญ (Monland) ขึ้นมาใหม่ ถึงแม้ว่าชาวมอญจะสูญเสียอาณาจักรสุดท้ายของตนแก่พระเจ้าอลองพญากษัตริย์พม่าแห่งราชวงศ์คองบองมาเป็นเวลากว่า 250 ปีล่วงมาแล้วก็ตาม

สัญญะที่นำมาใช้ในประดิษฐ์ประเพณีของชาวมอญไม่ว่าจะเป็นธงชาติ เพลงชาติ วันชาติ คำพยากรณ์หรือแม้กระทั่งความเป็นชาติในจินตนาการของคนมอญล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับแนวคิดของ Hobsbawm & Ranger ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับประเพณีประดิษฐ์ว่าเป็นการใช้ของเก่าในปริบทใหม่เพื่อนำมากระทำซ้ำให้ดูราวกับว่าเป็นสิ่งที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาแต่อดีต และประเพณีเหล่านั้นได้จัดวางตนเองลงไปในประวัติศาสตร์ที่มีความเหมาะสม ในที่นี้ได้แก่ ประวัติศาสตร์ของชาวมอญซึ่งสามารถสืบย้อนลงไปจนถึงการก่อตัวของกรุงหงสาวดีที่ปรากฏอยู่ในพุทธทำนาย ซึ่งชาวมอญมีความภาคภูมิใจในการเป็นต้นแบบของผู้นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทในอุษาคเนย์ และนับว่าพุทธทำนายดังกล่าวจัดว่าเป็นประวัติศาสตร์หรือตำนานที่มีความเก่าแก่กว่าประวัติศาสตร์ในยุคอาณาจักรเสียอีก

สัญลักษณ์หรือสัญญะที่นำมาจากจากพุทธทำนายแสดงด้วยรูปหงส์ทองซึ่งเป็นที่มาของคำว่าหงสาวดีถือเป็นสัญลักษณ์แทนชาวมอญดังที่ปรากฏอยู่ในธงชาติมอญหรืออีกนัยหนึ่งก็คือธงประจำพรรคมอญใหม่ ซึ่งกล่าวกันว่ารัฐบาลทหารของพม่าจะต่อต้านรูปหงส์บิน เพราะแสดงถึงการสร้างแรงบันดาลใจในการต่อสู้กู้ชาติของชาวมอญ ดังนั้นธงประจำรัฐมอญจึงใช้รูปหงส์ยืนแทนหงส์บิน นอกจากนี้สัญลักษณ์รูปหงส์ยืนยังใช้เป็นสัญลักษณ์หรือพรมแดนชาติพันธุ์ที่ปรากฏอยู่บนเสาหงส์ในวัดมอญที่ตั้งอยู่ทั้งในประเทศไทยและประเทศพม่าอีกด้วย

ในทัศนะของ Hobsbawm & Ranger สัญลักษณ์และเครื่องมือใหม่ ๆ ที่ปรากฏขึ้นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความเคลื่อนไหวของชาติและรัฐอันได้แก่เพลงชาติ ธงชาติ และการทำให้ชาติกลายเป็นตัวบุคคล (Personification) ในรูปแบบของสัญลักษณ์ (Symbol) หรือภาพลักษณ์ (Image) ไม่ว่าจะเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม ดังเช่นในกรณีของชาวมอญในชุมชนข้ามชาติที่ยึดถือสัญลักษณ์และความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ร่วมกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของชาติมอญในชุมชนจินตนาการ ซึ่งความสำคัญของสัญลักษณ์เหล่านี้มีลักษณะอันเป็นสากลดังที่ Hobsbawm & Ranger ได้อ้างถึงข้อเขียนของ R. Firth ในหนังสือ Symbols, Public and Private (London, 1973, p. 341) ดังนี้

> ธงชาติ เพลงชาติ และตราสัญลักษณ์แห่งชาติเป็นสัญลักษณ์สามอย่างซึ่งประเทศที่ เป็นเอกราชได้ประกาศอัตลักษณ์และอธิปไตยของตนเองออกมาอย่างชัดเจน และสัญลักษณ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องให้ความเคารพและความจงรักภักดีอย่างสูง ในสัญลักษณ์ทั้งสามนี้เองได้สะท้อนถึง ภูมิหลัง ความคิดรวมทั้งอารยธรรมทั้งมวลของชาติหนึ่ง ๆ เข้าไว้ด้วย (Hobsbawm and Ranger, 1984, p. 11)

ในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์มอญถึงแม้ว่าจะมีการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองในการแยกตัวออกเป็นรัฐอิสระจากพม่าโดยมีกลุ่มเคลื่อนไหวหรือกลุ่มกบฏพรรคมอญใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มเก่าแก่ที่ใช้เวลาในการขับเคี่ยวต่อสู้กับกองทัพพม่ามาเป็นเวลากว่าสี่สิบปี แต่ในที่สุดก็ได้ตกลงทำสัญญาหยุดยิงกับทางการพม่า ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ของชาวมอญถึงวาระแอบแฝงว่าผู้นำในระดับบริหารของพรรคหวังผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์ของพลเรือนชาวมอญผู้ถูกกดขี่ข่มเหง รีดนาทาเร้นจากรัฐบาลทหารของพม่า ดังนั้นโอกาสที่จะเกิดรัฐอิสระย่อมจะเป็นไปไม่ได้และชาวมอญก็ยังคงเป็น "ชาติที่ไร้รัฐ" อยู่เช่นเดิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงถือว่าชาวมอญเป็นเพียงชนชาติ/กลุ่มชาติพันธุ์/กลุ่มวัฒนธรรม ที่มีตัวตนอยู่ในชุมชน/โลกในจินตนาการ (Imagined Communities/worlds) เท่านั้น แต่ถึงกระนั้นในชุมชน/โลกในจินตนาการดังกล่าว ชาวมอญได้รังสรรค์ประดิษฐ์ประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย และยึดถือเป็นสัญลักษณ์ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นชาวมอญในพม่า ชาวมอญชายแดนไทย-พม่า ชาวไทย-รามัญ และแม้กระทั่งชาวมอญในชุมชนพลัดถิ่นข้ามชาติทั้งในออสเตรเลีย ยุโรปและอเมริกาทั้งนี้เนื่องมาจากจิตสำนึกที่มีต่ออารยธรรมและประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่ที่สั่งสมไว้โดยบรรพชนของคนมอญทั้งมวลนั่นเอง

Arjun Appadurai (1996, p. 33) ได้ขยายแนวคิดเรื่อง "ชุมชนในจินตนาการ" (Imagined Communities) ของ Benedict Anderson (1997) ออกมาเป็น "โลกในจินตนาการ" (imagined worlds) เมื่อหมายถึงภูมิทัศน์ (landscapes) ทั้ง 5 [5] ซึ่ง Appadurai ได้ขยายความว่า โลกที่มีลักษณะอันหลากหลายได้รับการสถาปนาขึ้นมาโดยจินตนาการที่ใช้ประวัติศาสตร์เป็นตัวตั้งของผู้คนและกลุ่มต่าง ๆ ที่กระจายตัวกันอยู่ทั่วทุกมุมโลก และเมื่อกล่าวถึงการอพยพย้ายถิ่น เขามีทัศนะว่าถึงแม้ว่าผู้อพยพจะมีเครือข่ายของญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง งาน และการใช้เวลาว่าง แต่สิ่งเหล่านี้ยังมีความเกี่ยวโยงอย่างใกล้ชิดกับ การเคลื่อนย้ายของมนุษย์ เพราะว่าในขณะที่ผู้คนหรือกลุ่มต่าง ๆ ในจำนวนที่มากขึ้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับความจริงที่ว่าด้วยความจำเป็นของการย้ายถิ่น หรือมีความใฝ่ฝันว่าสักวันหนึ่งตนเองอาจต้องการที่จะย้ายถิ่น ยิ่งไปกว่านั้น ในปัจจุบันนี้ความจริงและความใฝ่ฝันมีโอกาสที่จะเป็นไปได้ในระดับข้ามชาติ เช่น หญิงชายในอินเดียไม่เคยคิดที่จะย้ายไปอยู่ที่ ปูนา หรือ มัทราส แต่อยากอพยพไปอยู่ที่ดูไบและฮุสตันมากกว่า ซึ่งก็ไม่ต่างกับชาวมอญส่วนหนึ่งที่อพยพไปอยู่ในประเทศที่ 3 ไม่ว่าจะเป็น ออสเตรเลีย แคนาดา หรือ สหรัฐอเมริกา โดยมีสิ่งที่ดึงดูดใจ คือการเคลื่อนไหวเงินทุนในระดับข้ามชาติ ในขณะเดียวกัน การ

---

[5] อาจารย์ ดร. เดชา ตั้งสีฟ้า (2547, น. 173-175)ได้แปลและถอดความศัพท์ที่บัญญัติโดย Appadurai เพื่อพูดถึงมิติทั้ง 5 ของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมระดับโลกโดยใช้ปัจจัย –scape เพื่อบรรยายถึงรูปแบบความลื่นไหลและ "ไม่เป็นปกติ" ของภูมิทัศน์เหล่านี้ออกมาเป็นภาษาไทย ดังนี้ "ชาติพันธุ์ทัศน์" (ethnoscape) "เทคโนทัศน์"(technoscape) "สื่อทัศน์" (mediascape) "อุดมการณ์ทัศน์" (ideoscape) และ "ธนทัศน์" (financescape)

ทั้งนี้ "เทคโนทัศน์" หมายถึงรูปลักษณ์ในระดับโลกและลักษณะที่ลื่นไหลของเทคโนโลยี รวมทั้งข้อเท็จจริงที่ว่าเทคโนโลยีผ่านเส้นแบ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่สามารถกระทำได้ในอดีต "ธนทัศน์" หมายถึงลักษณาการของทุนในระดับโลกซึ่งต่อมาได้กลายเป็นที่มีความลึกลับซับซ้อน รวดเร็ว และยากที่จะติดตามได้เช่นในอดีต ในขณะที่ "สื่อทัศน์" และ "อุดมการณ์ทัศน์" นับได้ว่าเป็นภูมิทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดของภาพลักษณ์(image) โดยสื่อทัศน์มีความหมายอยู่ 2 นัยยะ คือ นัยยะแรกหมายถึงการเผยแพร่ระดับความสามารถในเชิงอิเล็คทรอนิคส์ที่จะผลิตและแพร่กระจายข้อมูล(หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สถานีโทรทัศน์ และสตูดิโอผลิตภาพยนต์) ส่วนนัยยะที่สองหมายถึงภาพลักษณ์อันหลากหลาย (images) ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว และ "อุดมการณ์ทัศน์" หมายถึงชุดของภาพที่มักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง และมักจะเกี่ยวกับพหุอุดมการณ์ของรัฐ และอุดมการณ์ต้านของขบวนการต่าง ๆ ที่มุ่งครอบครองรัฐหรือส่วนหนึ่งของรัฐ

ผลิตและเทคโนโลยีได้ก่อให้เกิดความต้องการที่หลากหลาย และในขณะเดียวกัน รัฐชาติทั้งหลายได้เปลี่ยนแปลงนโยบายที่ว่าด้วยการรับผู้อพยพหรือผู้ลี้ภัย

อย่างไรก็ดี มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าวันชาติมอญหรือการสร้างความรู้สึกชาตินิยมโดยหลัก ๆ แล้วเป็นสิ่งที่ชนชั้นสูงหรือชนระดับผู้นำในพรรคมอญใหม่และผู้ที่เคยเป็นทหารมอญยึดถือเป็นแนวปฏิบัติที่เคร่งครัดมากกว่าชาวมอญโดยทั่ว ๆ ไป (South, 2003, p. 40)

ชุดประจำชาติมอญ

ชาวมอญยังคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างเหนียวแน่น เฉพาะอย่างยิ่งสัญลักษณ์ที่มีความเป็นรูปธรรม เช่น เครื่องแต่งกาย ที่อยู่อาศัย และวิถีในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ยังมีความเป็นจริงเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน มาตรฐานทางศีลธรรมและความดีงามซึ่งสมาชิกทุกคนมีความเห็นพ้องกันว่าเป็นสิ่งสำคัญ (Barth, 1969, p. 14) เช่น ในทัศนะของ Robert Halliday (2000) เครื่องแต่งกายของชาวมอญมิได้แตกต่างอย่างชัดเจนจากเครื่องแต่งกายของชาวพม่า แต่ชาวมอญพยามเลือกใช้สีและรูปแบบเพื่อจำแนกความแตกต่างให้เห็นอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ผู้ชายนุ่งโสร่งและสวมเสื้อเชิร์ตหรือเสื้อยืดในชีวิตประจำวัน แต่ในโอกาสที่เป็นทางการผู้ชายจะสวมโสร่งสีแดงมีลายตารางสีขาวให้เข้ากับเสื้อแขนยาวตัวสั้นสีขาวมีลายตารางสีแดง ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่นที่ภาษามอญพื้นถิ่นเรียกว่า "นิน/นีน" หรือ "กะนีน/กะนีน" ("ganin") และสวมเสื้อรัดรูปแขนยาว ตัวเสื้อยาวคลุมสะโพก ในโอกาสสำคัญจะเพิ่มผ้าสไบเฉียงพาดบ่า ผู้หญิงยังใช้ชุดแต่งกายแบบเป็นทางการซึ่งประกอบด้วยผ้าซิ่นสีแดงและเสื้อแขนยาวสีขาวหรือสีชมพูและมักจะปรากฏรูปการแต่งกายชุดประจำชาติของผู้หญิงมอญในปฏิทินที่พรรคมอญใหม่จัดทำขึ้นในแต่ละปีอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากชุดแต่งกายประจำชาติของชาวมอญต่อไปนี้ (ภาพที่ 6-7)

ภาพที่ 6-7

การแต่งกายในชุดประจำชาติมอญ

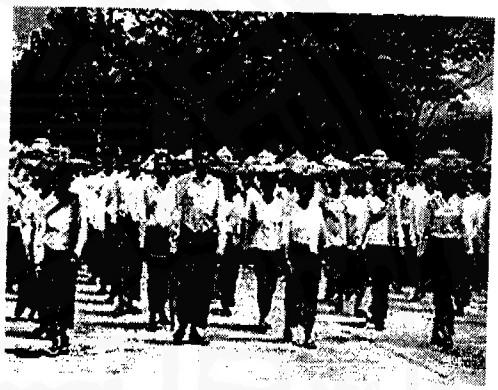

เมื่อไปทำบุญที่วัดในเทศกาลสำคัญทางศาสนา เช่นวันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชาและวันสงกรานต์ผู้หญิงสูงวัยจะนุ่งผ้าซิ่นสีน้ำตาลและเสื้อแขนยาวสีขาว โดยมีผ้าสไบที่ทำจากผ้าฝ้ายและผ้าไหมพาดบ่า นอกจากนี้ ผู้หญิงมอญยังไว้ผมยาวแล้วมุ่นมวยผมไว้ที่บริเวณท้ายทอย ทรงผมของผู้หญิงมอญค่อนข้างจะแตกต่างกับผู้หญิงชาวพม่า เนื่องจากผู้หญิงพม่าจะรวบผมและเกล้ามวยไว้สูงบนศีรษะ แต่ถึงกระนั้นข้อสังเกตนี้ไม่สามารถสรุปเป็นกฎเกณฑ์ได้อย่างตายตัว เนื่องจากพม่าประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลายจึงยากที่จะจำแนกให้เห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจน (พิสัณห์ ปลัดสิงห์, 2526, น. 19)

จากการสอบถามชาวมอญที่อายุประมาณ 45 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนมอญวังกะเกี่ยวกับชุดประจำชาติมอญได้คำตอบว่าตั้งแต่ตนเกิดมาจนจำความได้ชาวมอญก็แต่งกายในชุดประจำชาติอยู่แล้ว เฉพาะอย่างยิ่งในโอกาสสำคัญ เช่น วันชาติมอญ วันสงกรานต์ ในพิธีแต่งงาน หรือแม้กระทั่งงานศพของบุคคลสำคัญ ๆ ในพรรคมอญใหม่ เช่น ชาวมอญเมืองไทยส่วนหนึ่งพร้อมใจกันแต่งกายในชุดประจำชาติไปร่วมพิธีศพของนาย สเว จิน เป็นต้น

ต่อมาเมื่อผู้วิจัยได้มีโอกาสไปสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนในการประดิษฐ์ชุดประจำชาติมอญด้วยผู้หนึ่ง คือ นายแพทย์ ปัญญา ออง โม (Panya Aung Moe) ผู้ซึ่งมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยอย่างดีเยี่ยม ปัจจุบันนี้นายแพทย์ผู้นี้ได้เปิดคลินิกส่วนตัวเพื่อรักษาคนไข้ที่อำเภอพญาตองสู (ชื่อเมืองในภาษาพม่ามีความหมายว่าเจดีย์สามองค์ในภาษาไทย: ผู้วิจัย) ประเทศพม่า จึงทราบว่าเป็นผลงานของคณะอนุกรรมการของสมาคมวรรณกรรมและวัฒนธรรมมอญ (Mon Literature and Culture Association) สมาชิกของสมาคม ดังกล่าว ได้แก่ บรรดานักศึกษามอญจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ คือ ย่างกุ้ง มัณฑะเลย์ และมะละแหม่งที่มาประชุมร่วมกันเมื่อปี ค.ศ. 1971(พ.ศ. 2514) มี อาจารย์มอง โต (Maung To) เป็นประธานและนายปัญญา ออง โม ซึ่งในขณะนั้นเป็นนักศึกษาคณะแพทยศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง เป็นเลขานุการของคณะอนุกรรมการ โดยเขาได้ให้ความกระจ่างเกี่ยวกับที่มาของชุดประจำชาติมอญรวมทั้งกิจกรรมการอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมมอญจนต่อมาในภายหลังได้กลายเป็นกิจกรรมทางการเมือง ดังนี้

> ชุดแต่งกายของมอญนี้ก็เป็นชุดประจำชาติ แต่ไม่ได้ออกแบบขึ้นมาใหม่ เราไปดูชุดที่ชาวมอญเก็บไว้ว่าในสมัยก่อนเขาแต่งตัวอย่างไร เสื้อผ้าเขา เก็บไว้ที่บ้าน ที่พิพิธภัณฑ์ ในสมัยนั้นก็มีพิพิธภัณฑ์ที่เมาะลำเลิงเรียกว่าพิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมมอญ ที่จริงเครื่องแต่งกายเขามีอยู่แล้ว แต่เราไม่ได้กำหนดไว้ เกี่ยวกับเรื่องของสีเครื่องแต่งกาย เป็นสิ่งที่เขาใช้อยู่แล้วแต่ไม่ได้กำหนดไว้ให้ใช้รูปแบบเดียวกัน เรามีสมาคมมาตั้งแต่ตอนที่ผมยังเป็นนักศึกษาแพทย์อยู่ซึ่งเรียนอยู่ 7 ปี แต่ที่โน่นเขามีที่เรียกว่าแพทย์ฝึกหัด(in-turn) อีกปีหนึ่ง ทั้งหมด 8 ปี พวกเรานักศึกษาในสมัยนั้นเห็นความสำคัญของการแต่งกายเวลาเรามีงานสมาพันธ์นักศึกษา (Union Day) เรามีรัฐเจ็ดรัฐ ในพม่า ในรัฐเดียวก็มีหลายเผ่า ถ้าเป็น Union Day เป็น วันเฉลิมฉลอง เราก็ต้องแต่งตัวแบบชาติเรา เสื้อผ้าของเราก็ต้องมี มอญก็แบบมอญ กะเหรี่ยงก็แบบกะเหรี่ยง ไทใหญ่ก็แบบไทใหญ่ สมัยที่เราเรียนเขาก็ไม่ได้กำหนดไว้ว่าอันนี้ก็เป็นการแต่งกายของมอญ เวลามีงานก็มีปัญหาไม่รู้ว่าจะแต่งตัวอย่างไร (ปัญญา อองโม, สัมภาษณ์)

ต่อจากนั้นนายแพทย์ปัญญา ออง โม ได้กล่าวถึงสมาคมภาษาและวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสมัยที่ตนยังเป็นนักศึกษาอยู่ว่าเป็นเพียงระดับคณะอนุกรรมการไม่ใช่

คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยทั้งหมดมีเงื่อนไขเกี่ยวกับคณะอนุกรรมการดังกล่าวว่า อย่างน้อยต้องมีอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ หนึ่งคนเป็นสมาชิก ถ้าไม่มีอาจารย์ก็ต้องเป็นนักศึกษาในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ หนึ่งคนเป็นตัวแทน เรียกว่าคณะอนุกรรมการ ต่อมาอาจารย์และนักศึกษามอญได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นในทุกมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ในสมัยนั้น เฉพาะที่กรุงย่างกุ้งก็มีมหาวิทยาลัยอยู่ทั้งสิ้นเก้าแห่ง ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนเฉพาะทาง โดยแยกตามสาขาวิชา ได้แก่ เทคโนโลยี แพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในจำนวนมหาวิทยาลัยทั้งหมดที่มีอยู่ในเวลานั้นมีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในภาคสมทบด้วย ดังนั้นคณะอนุกรรมการภาษาและวัฒนธรรมมอญในสมัยนั้นจึงได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางเพื่อเปิดสอนภาษามอญภาคสมทบในตอนเย็น

ส่วนในเรื่องของการกำหนดแบบอย่างชุดแต่งกายประจำชาติมอญ ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลงานที่ค่อนข้างจะประสบความสำเร็จของคณะอนุกรรมการสมาคมภาษาและวัฒนธรรมมอญนั้น นายแพทย์ปัญญา ออง โม ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ตรงของตนไว้ดังนี้

> นักศึกษาจากทั้ง เก้ามหาวิทยาลัยก็มาประชุมกันตกลงจะหาวิธี และสมาคมวัฒนธรรมมอญที่มัณฑะเลย์ก็มี เมาะละแหม่งก็มีและที่รัฐไทใหญ่ก็มีนักศึกษามอญอยู่นิดหน่อย เนื่องจากคนมอญอยู่กระจายไปทั่ว เราประชุมคณะอนุกรรมการของสมาคม ฯ แล้วก็ตกลงกันที่ย่างกุ้ง เมาะลำเลิง เราคุยกันในบรรดาตัวแทนทั้งหมดนี่ เราจัดตั้งกรรมการเพื่อหาตัวอย่างการแต่งกาย แบ่งหน้าที่กันเดินทางไปหาข้อมูล ไปทั่วเลย ไปหลายเดือนแล้วก็กลับมา ตัวอย่างที่ได้มาก็นำมาประชุมกันอีก เครื่องแต่งกายที่ใช้สีแดงมีทุกเขตทุกที่ ถึงแม้ว่าสีแดงจะมีความหมายบางอย่าง แต่ที่เราเลือกสีแดงเราไม่ได้มีความหมายอะไรเป็นพิเศษ หรือลายตารางในเชิงผ้าซิ่นของผู้หญิงเราก็ไม่ได้ให้ความหมายพิเศษอะไร เครื่องแต่งกายของผู้หญิงเราได้มาจากพิพิธภัณฑ์โดยตรงทั้งแบบเสื้อและผ้าซิ่น แบบเสื้อมอญกับแบบเสื้อผู้หญิงของพม่าก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ...ถ้ามัน(ผ้าซิ่น)ยาวเกินไปเราก็ปรับให้มันสั้นขึ้น แบบเก่าเกินไปเขาก็ไม่เอา
> ชุดแต่งกายของผู้ชายก็เกิดขึ้นมาพร้อมกับการแต่งกายของผู้หญิงและได้มาจากพิพิธภัณฑ์อีกเช่นกัน เป็นแบบของการแต่งกายเมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว แบบของผู้ชายมีการเปลี่ยนแปลงไปนิดหน่อย คนสมัยก่อนเขาไม่มีเสื้อเชิร์ต เดิมเป็นเสื้อ

ตัวสั้นแขนยาวขนาดข้อมือ คอกลมติดคอนิดหน่อย เสื้อเชิร์ตได้มาจากแบบของคนอังกฤษ ไม่ใช้เป็นเสื้อนอกเหมือนสมัยปัจจุบัน

ในสมัยที่เราประชุมกันโน่นส่วนมากเป็นวัยรุ่นทั้งหมด ผู้ใหญ่ให้ความตกลงเห็นชอบด้วยแต่มีการเปลี่ยนแปลงนิดหน่อย วัยรุ่นไม่ยอมรับบางอย่าง แต่มีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม เหตุที่เสื้อผู้ชายเป็นลายตารางสีแดงเพราะอะไรก็ไม่ทราบเหมือนกัน แต่มีบางท่านสันนิษฐานว่าเป็นสัญลักษณ์แทนคันนาเพราะในสมัยก่อนเป็นธรรมชาติของคนมอญที่ทำนา ในสมัยนั้นเราไม่ได้คิดถึงความหมายของสีหรือของรูปแบบอะไรทั้งนั้น เราก็ตกลงกันให้ชุดนี้เป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติของมอญ ตอนนั้นพวกเราก็อายุประมาณยี่สิบกว่า ตอนแรกมีคนเสนอให้ใช้สีดำแต่เมื่อเอาสีแดงไปเปรียบเทียบแล้วสีแดงดูสวยกว่า แล้วอีกอย่างหนึ่งสีดำคนมอญเขาถือ สีดำเขาจะไม่ใช้ ที่มหาวิทยาลัยเราแต่งชุดประจำชาติมอญอาทิตย์ละ 1 วันคือวันจันทร์ (Monday) เพราะเป็นวันของคนมอญ (Mon's Day) ชาวบ้านทั้งหมดก็ยอมรับกันอย่างง่าย ๆ แล้วใช้ตั้งแต่ปี 1972 เป็นต้นมา ปี 1971 เป็นการรวบรวมข้อมูลและประชุมกันบ่อย ๆ เกือบทุกอาทิตย์ ทุกวันเสาร์ตอนบ่ายเราเปิดสอนวรรณกรรมมอญและวัฒนธรรมด้วย ในสมัยนั้นงานเกี่ยวกับการเมืองเราทำไม่ได้ เขาไม่ให้ทำต้องมาทำทางด้านวัฒนธรรม เราก็ทำในทางวัฒนธรรมมากขึ้นแล้วทำไปทำมาวัฒนธรรมก็กลายเป็นการเมือง (ปัญญา อองโม, สัมภาษณ์)

หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้วนายแพทย์ ปัญญา ออง โม ได้ทำหน้าที่แพทย์เพื่อรับใช้พรรคมอญใหม่อยู่ในป่าเป็นเวลานานถึง 20 ปี หลังจากนั้นจึงออกมาใช้ชีวิตกับครอบครัวที่อำเภอพญาตองสู และได้เขียนบทความเกี่ยวกับเรื่องชุดประจำชาติมอญเป็นภาษามอญไว้เป็นหลักฐานอีกด้วย ความเป็นมาของชุดแต่งกายประจำชาติมอญเป็นที่รับรู้กันเฉพาะในวงวิชาการทางด้านวัฒนธรรมมอญ ซึ่งชาวบ้านทั่วไปไม่มีส่วนรู้เห็นด้วยจึงไม่รู้ที่มาของเครื่องแต่งกายดังกล่าวได้ทั้ง ๆ ที่เริ่มใช้กันมาเป็นเวลาประมาณไม่เกิน 33 ปีที่ผ่านมานี่เอง

ความไม่สอดคล้องต้องกันของคำตอบอาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากสถานภาพของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในปริบทการเมืองการปกครองของพม่าเป็นเพียงชนส่วนน้อยซึ่งบรรดาผู้นำชาวพม่า (Burman) ทุกยุคสมัยกล่าวอ้างว่าชาวมอญได้ผสมกลมกลืนไปกับชาวพม่าจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ถึงแม้ว่าจะเคยมีความยิ่งใหญ่ทางประวัติศาสตร์และ

เป็นต้นแบบของวัฒนธรรมทางด้านพุทธศาสนาของชาวไทย ชาวลาวและแม้กระทั่งชาวพม่า ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของ Hobsbawm & Ranger ผู้ตั้งข้อสังเกตว่าประเพณีประดิษฐ์แบบไม่เป็นทางการ ต่างกับประเพณีประดิษฐ์ที่เป็นทางการ เนื่องจากสิ่งที่ทางราชการประดิษฐ์ขึ้นมักจะมีหลักฐานปรากฏอยู่อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร (Hobsbawm and Ranger, 1984, p. 11) เช่น ระเบียบการแต่งกายแบบรัฐนิยมของสตรีไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร (นันทิรา ขำภิบาล, 2530, น.155-171) จึงง่ายที่จะสืบค้นถึงที่มาของประเพณีประดิษฐ์นั้น ๆ ได้ในภายหลัง

ในทัศนะของผู้วิจัย ชุดประจำชาติมอญได้รับการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสนองเจตนารมณ์ของลัทธิชาตินิยมมอญเพื่อให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมอญทั้งมวล ถึงแม้ว่ารูปแบบของเครื่องแต่งกายทั้งของหญิงและชายชาวมอญที่ประดิษฐ์ขึ้นจะไม่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนกับชาวพม่าโดยทั่วไปแต่ชาวมอญได้เลือกใช้สีและลายผ้าเพื่อเป็นพรมแดนชาติพันธุ์เพื่อให้ตนต่างจากชาวพม่า และในขณะเดียวกันการแต่งกายแบบนี้ก็มีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของความเป็นมอญที่มีความยึดมั่นในพุทธศาสนาแม้กระทั่งวัสดุที่นำมาเป็นเครื่องนุ่งห่มก็ได้มาจากการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์โลกด้วยกันซึ่งในที่นี้ก็คือการใช้ผ้าฝ้ายแทนผ้าไหมดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนี้ ต่อมาในภายหลังมีการตีความโดยใช้สัญญะว่าชุดแต่งกายประจำชาติมอญได้สะท้อนให้เห็นอาชีพหลักดั้งเดิมของบรรพชนมอญซึ่งได้แก่การทำการเกษตรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนาดำ (wet rice cultivation) ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมที่สำคัญในการก่อตัวของชุมชนในอุษาคเนย์มาแต่ครั้งโบราณ จึงแสดงออกมาในรูปแบบของโสร่งและเสื้อสำหรับผู้ชายชาวมอญที่ทอเป็นลายตารางว่าเป็นสัญลักษณ์แทนคันนา ที่ชาวมอญเรียกว่าลาย "อะนังคอกแง๊ะ" (anang khok-ngae)นั่นเอง

เพื่อเป็นหลักฐานที่จะยืนยันว่าเครื่องแต่งกายประจำชาติมอญเป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ ขึ้นภายในระยะเวลาที่ไม่เกิน 33 ปีที่ผ่านมา (ค.ศ.1971-2006/ พ.ศ. 2514-2549) ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างการศึกษาเรื่องการแต่งกายของชาวมอญในพม่าของ Robert Halliday จากหนังสือเรื่อง "The Talaing" ซึ่งตีพิมพ์เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1917 ดังต่อไปนี้

> เสื้อผ้าที่คนมอญในพม่าสวมใส่ก็คือเสื้อผ้าแบบสามัญของชาวพม่าโดยทั่วไป จนแทบจะกล่าวได้ว่าไม่ได้แตกต่างกันอย่างชัดเจนจากเสื้อผ้าของชาวพม่าแต่อย่างใดทั้งสิ้น ผู้ชายนุ่งผ้านุ่งยาวหรือเกริด (glik) ประกอบด้วยผ้าหน้าแคบ 1 ผืน ยาวประมาณ 8 หลา เย็บชายผ้าด้านกว้างเข้าด้วยกัน ใช้สวมพันรอบตัวและผูกขมวด

ไว้ที่เอว ส่วนที่เหลือก็พับทบเข้าด้วยกันเป็นสามตอนเหน็บไว้ที่ชายพกด้านหน้า หรืออาจนำมาพาดไหล่แบบง่าย ๆ ชายซราอาจจะนำชายผ้ามาห่มเป็นผ้าคลุมไหล่ในวันที่อากาศหนาวเย็น ผ้าไหมที่ใช้ทำโสร่งบางครั้งจะนำมาตัดแบ่งออกเป็นผ้าโสร่งได้ถึง 2 ผืน วิธีทำโสร่งแบบธรรมดา ใช้ผ้าทอหน้า กว้าง 22 นิ้ว ยาว 4 หลาครึ่ง ตัดผ้าออกเป็น 2 ผืนนำมาเย็บต่อเข้าด้วยเพื่อเพิ่มความกว้างของผ้าหลังจากนั้นจึงเย็บริมทั้งสองข้างเป็นอันเสร็จพิธี ผ้าโสร่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันทอจากฝ้าย ส่วนโสร่งผ้าไหมใช้ในโอกาสพิเศษ เสื้อที่สวมเป็นเสื้อคลุมตัวสั้นทำด้วยผ้าฝ้ายสีขาว หรือสีเข้ม มี ผ้าสีสันสดใสขนาดเท่าผ้าเช็ดหน้าที่ปลายผ้าขมวดเป็นปมเหมือนผ้าโพกศีรษะ(turban) (Halliday, 2000, p. 27)

ในส่วนของเครื่องแต่งกายสำหรับผู้หญิงนั้น Robert Hallidayได้บรรยายไว้ดังนี้

ผ้าซิ่นหรือกานินของผู้หญิงมีลักษณะคล้ายกับผ้าโสร่งของผู้ชาย แต่ว่ามีผ้าผืนกว้างอีก 1 ชิ้น มีลวดลายที่แตกต่างไปที่บริเวณหัวซิ่นและมีขนาดเล็กกว่าโสร่งของผู้ชาย เสื้อที่ผู้หญิงสวมทำด้วยผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมดิบ ในงานเทศกาลผู้หญิงจะมีสไบไหมสีสดคล้องคอ ในบางครั้งผู้หญิงสูงอายุก็อาจจะสวมผ้าซิ่นแหวกด้านข้างซึ่งนำเอาผ้าสองชิ้นมาประกบเข้าด้วยกัน บางคนก็เย็บด้านข้าง ติดกันเป็นบางส่วนเพื่อกันไม่ให้ผ้าซิ่นแหวกออกมากจนเกินไปเมื่อยามก้าวเดิน... (Halliday, 2000, p. 27)

การนุ่งผ้าซิ่นหรือกะนิน (ganin) ตามแบบของผู้หญิงมอญนั้นสันนิษฐานว่าได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยจนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 24 (คริสต์ศตวรรษที่ 19) โดยมีหลักฐานประเภทภาพเขียนบนบานประตูอุโบสถวัดบางน้ำผึ้งนอก อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ภาพเขียนบานหน้าต่างไม้วัดบางแคใหญ่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2357 แสดงภาพผู้หญิงมอญนุ่งผ้าตามประเพณีนิยม โดยหัวซิ่นยกสูงเสมอออกและแหวกผ้า "จากสะดือถึงชายผ้าด้านล่าง" คล้ายกับเครื่องแต่งกายธิดาพญามารบนแผ่นดินเผาเคลือบพบที่สถูปอะจาปะลา เมืองหงสาวดี สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1960 ภาพเขียนที่วัดบางแคใหญ่

แสดงภาพผู้หญิงมอญสวมเสื้อเข้ารูปสีขาว และผู้ชายนุ่งผ้าลายตารางตามความนิยมของคนมอญ (พิริยะ ไกรฤกษ์, 2548, น. 8)

การนุ่งผ้าของสตรีมอญในเมืองไทยแบบแหวกด้านหน้ายังมีหลักฐานปรากฏในนิราศพระบาทซึ่งบรมกวีไทยคือสุนทรภู่เป็นผู้แต่ง ดังจะเห็นได้จากบทกลอนต่อไปนี้

เห็นมอญแต่งตัวเดินมาตามทาง
ตาโถงถุงอ้อมลงกรอมส้น
เป็นแยบยลเมื่อยกขยับย่าง
เห็นขาขาววาวแวบอยู่หว่างกลาง
ใครยลนางก็น่าจะปรานี

สตรีมอญที่สุนทรภู่แลเห็นในที่นี้เป็นสาวสามโคก เมืองปทุมธานี (ส. พลายน้อย, 2544, น. 205)

จากการศึกษาเรื่องเครื่องแต่งกายของชาวมอญโดย Robert Halliday นำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าเนื่องจากรูปแบบการแต่งกายของทั้งชาวมอญและชาวพม่ามิได้แตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังนั้น ในการสร้างเอกลักษณ์แบบมอญสิ่งสำคัญที่ต้องแสวงหา ได้แก่สัญลักษณ์ร่วมที่แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวมอญด้วยการเลือกใช้สีและลายผ้าที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวเพื่อใช้เป็นพรมแดนชาติพันธุ์ (ethnic boundary) ตามแนวคิดของ Barth (1983) ที่ทำให้กลุ่มมอญมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและต่างไปจากกลุ่มพม่าอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับหลักของความประหยัดเพราะชุดดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้ในหลาย ๆ โอกาสด้วยกัน นอกจากนี้ เด็กนักเรียนทั้งหญิงและชายของโรงเรียนวัดวังก์วิเวการามทั้งที่เป็นลูกหลานของคนมอญหรือ คนไทยก็ตามจะสวมชุดประจำชาติมอญทุกวันศุกร์เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการแต่งกายแบบดั้งเดิมของท้องถิ่น

อนึ่ง แม้กระทั่งเมื่อผู้วิจัยเข้าไปในเขตการปกครองของพรรคมอญใหม่ในประเทศพม่า เช่น ที่หมู่บ้านของชาวมอญอพยพฮะล็อคคะนีจะพบว่าครูและนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งหญิงและชายก็ยังคงแต่งกายในชุดประจำชาติมอญทุกวันจันทร์ เนื่องจากวันดังกล่าวมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า Monday ซึ่งชาวมอญแปลงความหมายของวันจันทร์ว่าเป็นวันของคนมอญ (Mons' Day) นั่นเอง และต่อมาเมื่อผู้วิจัยมีโอกาสไปร่วมงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549 ซึ่งจัดขึ้นที่หมู่บ้านปะไลห์ตุนพ่ายในเขตปกครองของพรรคมอญใหม่อยู่ห่างจากค่ายชาวมอญอพยพที่ฮะล็อคคะนีออกไปอีกประมาณ 5 กิโลเมตร ผู้ที่มาร่วมงานซึ่งประกอบไปด้วยประธานพรรคมอญใหม่คนปัจจุบัน คือ นายทอโม่น และคณะผู้ติดตามที่เป็นพลเรือน

แต่งชุดประจำชาติมอญอย่างถูกต้องตามรูปแบบ ส่วนบรรดาอาสาสมัครทั้งชาวมอญและชาวต่างประเทศที่ทำงานในองค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของพรรคมอญใหม่ เช่น องค์กรองค์กรสตรีมอญ (Mon Women Organization-MWO) หรือ ตัวแทนจากพรรคสันนิบาตมอญทั้งหญิงและชายซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาวก็แต่งตัวด้วยชุดประจำชาติมอญแต่เป็นไปอย่างไม่เคร่งครัดนักกล่าวคือมีการสวมเสื้อยืดคอกลมแขนสั้นแทนเสื้อแบบมอญทั้งหญิงและชาย เสื้อดังกล่าวจัดทำขึ้นโดยพรรคมอญใหม่ในโอกาสงานวันชาติมอญครั้งที่ 59 โดยมีสัญลักษณ์ (logo) เป็นรูปพระเจ้าราชาธิราชบ้าง รูปอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีคู่กับสาทิสลักษณ์ของพระนางเชงสอบู (พ.ศ. 1989/ค.ศ. 1446-พ.ศ. 2015/ค.ศ.1472) บ้างเป็นต้น

การประดิษฐ์ประเพณีที่ว่าด้วยชุดประจำชาติมอญสอดคล้องกับแนวคิดของ Hobsbawm และ Ranger ที่ว่าประเด็นที่น่าสนใจของการประดิษฐ์ประเพณีส่วนหนึ่งอยู่ที่การนำของเก่าหรือของโบราณมาสร้างประเพณีประดิษฐ์ที่ถือว่าเป็นของใหม่เพื่อนำไปใช้เพื่อสนองตอบต่อวัตถุประสงค์ใหม่ (Hobsbawm and Ranger, 1984, p. 6) ดังเช่นการเลือกรูปแบบผ้าทอโบราณมาปรับปรุง จนกลายเป็นเครื่องแต่งกายประจำชาติเพื่อแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือความสามัคคีของชาวมอญทั้งมวลในการเคลื่อนไหวแบบลัทธิชาตินิยม และถือเป็นอัตลักษณ์ที่ทำให้ผู้หญิงมอญหรือผู้ชายมอญแตกต่างอย่างชัดเจนจากชาวพม่าหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยใช้สีและลวดลายผ้าเป็นสำคัญ

จากประเพณีประดิษฐ์ของชาวมอญที่นำมากล่าวไว้ข้างต้น ถ้าจะกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วล้วนแต่มีความเกี่ยวพันกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบชาตินิยมของกลุ่มชาติพันธุ์มอญนับตั้งแต่พม่าได้เอกราชจากอังกฤษเป็นต้นมา ทั้งนี้กลุ่มชาติพันธุ์มอญมีความภาคภูมิใจในอาณาจักรหงสาวดีและประวัติศาสตร์อันยาวนานของตน ถึงกระนั้นก็ตามผู้ตั้งข้อสังเกตว่าในช่วงที่พม่าเป็นอาณานิคมของอังกฤษชาวมอญไม่ได้ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองแต่อย่างใดจวบจนกระทั่งเมื่อกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวกะเหรี่ยงได้ออกมาต่อสู้เพื่อแยกตัวออกเป็นอิสระเมื่อ พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ในระยะเวลาเพียง 2-3 เดือนหลังจากที่พม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ ชาวมอญซึ่งเป็นพันธมิตรกับชาวกะเหรี่ยงจึงได้ออกมาเคลื่อนไหวบ้าง สำหรับชาวมอญแล้วจุดมุ่งหมายของการต่อสู้ในครั้งนี้เป็นสิ่งที่มากกว่าความต้องการอิสรภาพ เพราะชาวมอญยังคงไว้ซึ่งความทรงจำที่ว่าบรรพชนของตนเป็นชนกลุ่มแรกซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่า โดยมีหงส์ทองในพุทธทำนายเป็นเครื่องนำทาง ยิ่งไปกว่านั้นก่อนที่ชาวเบอร์มันจะอพยพเคลื่อนย้ายเข้าไปในพม่า ชาวมอญเคยมีวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองและประกอบไปด้วยอาณาจักรอันเรืองอำนาจประกอบด้วยดินแดนบางส่วนของประเทศพม่าและประเทศไทยในปัจจุบัน ในประเด็นสุดท้าย

ชาวเบอร์มันมิได้เพียงแต่ช่วงชิงอาณาจักรอันชอบธรรมไปจากชาวมอญเท่านั้นแต่ยังนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมรวมทั้งภาษาและตัวอักษรของชาวมอญไปอีกด้วย (Fredholm, 1993, p. 131)